

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET LAPJA

ALAPÍTVÁ:
1862-ben

Főszerkesztő:
PÁPAI GÁBOR

1994.
június

CXXIX. évfolyam

A tartalomból

*Ismét miniszterelnök foglalkozott
szakmai kérdéseinkkel.*

165. oldal

Az erdőbirtokosságokról.

168. oldal

*A fa a jövő nyersanyaga,
amelynek mind a megtermelési,
mind a felhasználói ciklusban
jelentős előnyei vannak
más nyersanyagokkal szemben.*

170. oldal

Tisztelt Erdészek!

*Nem gondolják, hogy
új koncepcióra, új módszerekre
és új szövetségesekre
van szükség?*

182. oldal

Erdészeti Lapok
Az Országos Erdészeti Egyesület
folyóirata
CXXIX. évfolyam 6. szám
(1994. június)
HU ISSN 1215-0398

Szerkeszti: a szerkesztőbizottság. Tagjai: Agócs József, Apatóczy István, dr. Balázs István, dr. Bartha Dénes, Bolla Sándor, dr. Bondor Antal, Bús Mária, Gencsi Zoltán, dr. Göbölös Antal, Gyöngyössi Péter, dr. Kárpáti László, Kertész József, Kovács Gábor, ifj. Páll Miklós, Pápai Gábor (a bizottság elnöke), Rakk Tamás, Sántha Antal, dr. Sonnenwend Imre, dr. Szikra Dezső, dr. Szodfridt István, Varga Béla, Wisnovszky Károly.

FŐSZERKESZTŐ: PÁPAI GÁBOR

TERVEZŐSZERKESZTŐ: SÁGI MARGIT

Szerkesztőség: 1027 Budapest,

Fő u. 68.

Telefon: 2016-293

Felelős kiadó: Dr. Lelkes Lajos

Kiadóhivatal: 1163 Budapest,
Koronafürt u. 44.

Telefon: 183-6575

Nyomdai munkák: Pilisi Állami Parkerdőgazdaság nyomdaüzeme, Budakeszi. Felelős vezető: Borsi Rudolfiné.

A kézirat lezárva: 1994. május 25.

Terjeszti: a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkezelő postahivatalnál, a hírlapkezelőknél, a posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR), Budapest, XIII., Lehel u. 10/a. – 1900 – közvetlenül vagy postautóval, valamint átutalással, a HELIR 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámmal.

Külföldön terjeszti a Kultúra Könyv- és Hírlap Képzőipari Vállalat, 1389 Budapest, Pf. 149.

СОДЕРЖАНИЕ

Я.Немет: Дерево-сырье будущего 170

Е.Фюрер-Д., Баранка-Л., Хорват:
Уровень загрязнения
воздуха и его изменение 174

И.Д.Терек: Связь между ведением
хозяйства в пойменных
лесах и охраной природы
с точки зрения водного
хозяйства 184

TARTALOM

ERDÉSZETI POLITIKA

Erdész Fórum (Boross Péter miniszterelnök beszéde)	165
<i>Helmut Stingl:</i> Európában át kell térni a konstruktív faépfítésre	167
<i>Varga Béla:</i> Az erdőbirtokossági társulatok „feltámasztása” halaszthatatlan környezetvédelmi, gazdasági és politikai feladat	168
<i>Németh József:</i> A FA a jövő nyersanyaga	170
<i>Herbert Köhlross:</i> A szövethazai erdő burgenlandi formája	172
<i>Arnódi Róbert - Juhász Lajos - Ruzsa János - Ifj. Szemerédy Miklós:</i> A Debrecen környéki erdők területi átszervezésének módszere	173

ERDÉSZETI KUTATÁS

<i>Führer Ernő - Baranka Györgyi - Horváth László:</i> Ökológiai bázisterületeken mért légszennyeződések nagysága és változása	174
<i>Dr. Somogyi Zoltán:</i> A kanadai „Modell Erdő”-program	176
<i>Gácsi Zsolt:</i> Balotaszállás 96/B erdőrészlet arborétumtelepítésének értékelése, avagy hükköt az Alföldre?	179
<i>Bordács Sándor:</i> Kandidátusi értekezés	181

A HÓNAP KÉRDÉSE

<i>Huraszthy László:</i> Erdőgazdálkodás kontra természetvédelem?	182
---	-----

TERMÉSZETVÉDELEM

<i>Török Imre György:</i> A hullámtéri erdőgazdálkodás és a természetvédelem...	184
<i>Dr. Bartha Dénes:</i> Alig ismert fajajaink V.	187

VADGAZDÁLKODÁS, VADÁSZAT

<i>Dr. Bán István:</i> Az erdő- és vadgazdálkodás szakmai szabályozási rendszerének...	188
ERDŐKERÜLŐBEN	190
KÖNYVISMERTETÉS	195
EGYESÜLETI HÍREK	196

INHALT

<i>Németh, J.:</i> Holz ist ein Zukunftrohmaterial	170
<i>Führer, E., Baranka, Gy., Horváth, L.:</i> Größe und Enderung der Luftunreineigung	174
<i>Török, I. Gy.:</i> Verbindung zwieschen Waldwirtschaft und Naturschutz am Wellengebiet vom Standpunkt der Wasserwirtschaft	184

CONTENTS

<i>Németh, J.:</i> Tree is a raw material for the future	170
<i>Führer, J., Baranka, Gy., Horváth, L.:</i> Air pollution level and its change	174
<i>Török, I. Gy.:</i> Linkage between silviculture in the floodplain forests and nature conservation related to water resource management	184

ERDÉSZ FÓRUM

Boross Péter miniszterelnök beszéde**Hetényegyháza
Nyíri Erdésház**

Köszöntöm az erdészársadalom képviselőit és minden kedves megjelentet.

Kedves Barátaim! Amikor a szors kegyetlen rendelése folytán nekem az elmúlt év végén miniszterelnökké kellettennem, akkor valamiféle programot készíttünk a különféle szervezetekkel, szakmákkal való találkozáshoz. Nem sikerült betartani, ezt előre meg kell mondanom. Ebben a sodró, rohanó, kavargó, váratlan kötelezettségekkel teli életben korábban szerettem volna kontaktust teremteni. Főleg azért korábban, mert most nem is egészen egy héttel a választások előtt már minden mondatnak más értelme is van. Pedig én azzal a tiszta szándékkal jöttem ide, hogy szembenézzek az erdészekkel, és elmondjam amit gondolok. Főleg azért, hogy elmondhassam - kérem ne vegyék rossz néven -, amit szubjektív kényszer hatására el kell mondanom.

Utalás történt a családomra. Én tavaly nyáron 97 éves korában vesztettem el apámat. Itt szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik az utolsó éveit - mint legidősebb erdőmérnöknek ebben az országban - oly figyelemmel vetétek körül, akiknek volt türelmük őt meghallgatni, akik műhelyt nyitottak, ahol elmondhatta olthatatlan vonzódását a magyar erdőkhöz. Tudom, hogy néha hosszabban - néha talán nem is odavalóan - az aggastyánkor vellejárója szerint. Mégis kötelességemnek érzem, hogy megköszönjem, hogy annyi sok minden után, amit az a generáció, többek között az az erdészgeneráció is átél, amelyhez ő tartozott, egy boldog utolsó esztendő után békésen mehetett el - tényleg az örök vadászmezőkre. Nem ez volt a döntő, csak az alkalmat ragadom meg, hogy mindenkinek, aki ebben közreműködött, ebben segített nekem, köszönetet mondjak.

A másik az erdő. Az erdő, a változások, az erdővel kapcsolatos dühök, indulatok, jogos felháborodások, szélsőséges vélemények, prós és kontra érvek és indokok, a vadászok, az erdészek, a tulajdonosok és az állami tulajdon, mindebben az egész vi-

ágban kavargó összes probléma. Átalakulás van ebben az országban. Példátlan méretű átalakulás. Ez a négy esztendő olyan mennyiségi jellegű átalakítási kötelezettséget jelent, amelyben sokszor nem érvényesültek a cizellált megoldások, az iránylatok. Sokszor nem kapott helyet olyan érvelés, amire talán figyelni kellett volna. Egy modellt kellett megváltoztatni, és az, mint minden ilyen átalakulás, magában hordozza a kevésbé ügyes megoldásokat, magában hordozza a sérelmeket okozó módszereket és sok minden mást.

Én sajnos emlékszem 1945-re is. Az erdők államosítására. Emlékszem az erdészek akkori aggályaira. Én emlékszem Lány Gézára, aki jelenlétemben mondta el, hogy ez az állami gazdálkodás, ez a tönkreteszi az erdőket. Igen, akkor zömében nagybirtokok kezelésében lévő erdőkről volt szó. Aztán emlékszem arra is, amikor az ötvenes években majdnem minden nagyon rossz volt. Sok minden érintett sokunkat, emberi tragédiákat okozva. És erdőtelepítések kezdődtek ebben az országban. Ha valaki összefüggésekkel tekint végig ezeken az évtizedeken, a katalizátorok, a katalizátorok utáni változtatásokon, a változtatások kényszerén, úgy hiszem, más dimenziókban láthatja mindazt, ami történt. En teljeseen megértem az aggodalmat - hiszen ezt egy-két évvel ezelőtt még otthon is hallottam -, hogy mi lesz az erdővel, ha kikerül a szakszerű kezékből? A másik aggodalom évtizedes. Mi az, hogy jövedelmet kell az erdőből, minél többet - nyereséggel alapján - kiszéni?

Én azt hiszem, ha tudomásul vesszük, hogy mennyiségi feladat volt a szerkezetváltás, és most következik a finomítás, az értékek pontosabb elmozdítása, egy olyan időszak - nem csak erdészeti vonatkozásban -, amikor ezt a nagy átállás immáron egyes elemekben felülvizsgálva, a célszerű jó és mindenféle okos felismerésekkel kell módosítani. Korrekciós időszak következik.

Elmondanám azt is, hogy amikor a tulajdonviszonyokban az a változás

következett be, hogy az ÁV Rt. tulajdonába kerül sok ágazat, egyetemes volt a felháborodás. Az olajipar elképzelhetetlennek tartotta, hogy ne a szakterülethez tartozzon. Most sorolhatnám az összes többi, stratégiai fontosságúnak minősülő vagy annak minősített ágazatokat, melyek szakterülethez akartak tartozni. A dolog természetéből adódik ez, hisz négy évtized telt el az ágazati irányítás rendjében. Most még nem az erdészetről beszélek. Általános igazgatás-irányítási kérdésekről mondom, hogy ez az ágazati irányítási modell totálisan megbukott. Totálisan megbukott az összes diszharmonia, a preferenciás protekciók, a beruházási javaknál érvényesülő összhanghiány... és minden más... a politikai prioritások sajátos érvényesítése a gazdaságban. Nos, ez az ágazati súlyú érdekérvényesítés teremtette meg a borsodi ipart, melyről nagyon sokan tudták, hogy már telepítéskor is erősen megkérdőjelezhető Magyarország gazdasági viszonyai között. Azért villantottam fel ezt a képet, mert ne higgyük, hogy az ágazati irányítás mindig és mindenhol elfogadható irányítási-igazgatási modell lehet. Természetes dolog, hogy az erdészek körében ez a kérdés felmerül. Oda... vagy... amoda... egyik kérdés-ként. Másik kérdés-ként... odaadni magántulajdonosoknak vagy nem adni magántulajdonosoknak... mert mi lesz az erdővel, ha a haszonlelt érvényesül? Érvényesült korábban is ugyan, de most még jobban érvényesült...

Kedves Barátaim! Én azt hiszem, hogy ez az a pont, amikor meg kell állni, és józanul, előtérbe kerülés nélkül megértést mutatni az esetleges hibák iránt is. El kell dönteni, hogyan menjen tovább. Úgy érzem, elsősorban a tulajdon és az erdészeti felügyelet viszonyát kell tisztán látni, rendezni, és megfelelő jogi keretek közé helyezni. Milyen tulajdon az erdőtulajdon? Semmiképp nem lehet a korlátlan szabad rendelkezés állapota jellemző erre a tulajdonformára. Semmiképp nem. Mi következik akkor... Olyan jogszabályi keretek között, olyan kötelező szakembertartással kell az erdőgazdálkodást, a célszerű erdőgazdálkodás feltételeit megteremteni, mely kifejezi, hogy itt sajátos - többek között ökológiai - vagyónról van szó, amelyben korlátozott - más tulajdonnál jobban korlátozott - a tulajdonos lehetősége. A kérdés nem olyan egyszerű. Azt kell mondanom, hogy a teljes biztonságért el kellene jutni a 89-es Alkotmány

egy-két tulajdont abszolútizáló rendelkezés. De addig is ez alapvető kérdés. A másik, hogy milyen módon történik tulajdonviszonytól függetlenül az erdővel történő gazdálkodás. Milyen üzemműködési kötelezettségek vannak, azokat hogy kell beadni, azokat hol hagyják jóvá, és hol kontrollálnak. Gyermekkoromból emlékszem még, amikor kiszálltak kontrollálni. Emlékszem arra is, mikor a magántulajdonos földbirtokos nagyon kemény bírságot fizetett. Sőt, az összegre is emlékszem, mert 10 000 pengő volt.

Tehát most kialakult egy helyzet és ebben a helyzethez célszerűen alkalmazkodni kell. A magam részéről, aki úkapámig idetartozónak vallo magam, nem engedhetem meg, hogy ezzel a kérdéssel ne foglalkozzam úgy, ahogy érzelmeim is, de úgy hiszem a józan felismerés is ez irányba befolyásolnak. Úgy hiszem van egy állapot, ez az állapot tulajdonrendszer-sajátos. Ebben jelentős állami tulajdonlás van, ennek az állami tulajdonlásnak egyértelműen ki kell alakítani az arculatát. Hogy mi a nyereségérdekeltség egy vállalat vagy egy részvénytársaság esetében, és milyen lehet az érdekeltség egy erdőtulajdonnal rendelkező állami vállalat vagy részvénytársaság esetében. Meg lehet találni a módját. Ismerem az abszolút elfoglaltságok világát is, ahol mindig felpöröghetnek az indulatok és a viták. De azt nem tudom elképzelni, hogy ezzel a speciális kezelési móddal és igénnyel ne lehessen megtalálni a kialakult tulajdonviszonyok közepette, hogy milyen tulajdonlási elv érvényesüljön mind a magántulajdonnal, mind az állami tulajdonnal. Hogyan védhető meg legjobban a magyar erdővagyon. Amit én nagyon fontosnak tartok, az továbbra is az ország erdőösztésének folytatása.

Furcsa, ha azt mondom, de talán sokakat nem lep meg: sok a mezőgazdasági művelés alatt álló terület. Aki egy kicsit előretéknél és európai dimenziókban gondolkodik, az nagyon jól tudja, hogy van olyan termőföldhányad, amely a várható versenyben gazdaságosan nem művelhető. Mi történjen?

A tájékoztatás szerint mindössze 350 000 ha körül van parlagon. Azt kell mondanom, hogy ennél nagyobbak kellene – bizonyos gazdasági logikából kiindulva – parlagon lenni, kivéve most. De az elkövetendő években földminőségi verseny lesz, sok minden verseny lesz, és figyeljünk a túlsó oldalra, ahol némelykor azt do-

tálják, hogy ne műveljenek. Lehetetlen nem gondolni erre, akkor is, ha nálunk a viszonyok még tartósan mások, mint azok. Ugyanakkor adott a feladat, hisz oly régóta tudom, ha jól emlékszem 24–25% erdőösztésből Trianon 11%-ot hagyott.

Azután itt gyönyörű programok voltak. Sokat hallottam Kaán Károly nevét is, hogy a két háború között nemesszándékotól vezérelve a magyar erdészet tekintélyét oly magasra emelte. **Nem érzem – lehet, hogy tévedek – a pálya presztízsének romlását, úgy vélem, hogy ez egy nagy súlyú pálya. Ha azonban a romlás alatt azt kell érteni, hogy a sajátos erdészeti érdekek képviselői a kormányzati munkában szertettek nem kaptak meg azt a helyet, ami megillette volna, akkor hozzáteszem: még legalább ötven szakma él ebben a hitben.**

Ennek ellenére úgy hiszem, van mit tennünk. Erdészeti felügyelet, vagy felügyelőség legjobb emlékezetem szerint minden megyében volt – most nincs minden megyében. De nem csak az erdőfelügyelettel van probléma. A felügyelettel az egész országban probléma van. Létrejött modelljük hagyományos. Nem töltik fel a felügyeletet a megfelelő felügyeleti jogosítványokkal. A bankfelügyelet se, más felügyelet se. Ez az igazgatási modell reformért kiált. Számomra az egyik legfontosabb feladat az ellenőrző és a felügyeleti szervek jogosítványainak a megerősítése, mert az átalakulás folyamatában ez is elgyengült. A közeljövő feladata, hogy ebben markánsabb jogosítványokkal hatékonyabb működési formákat találjunk. Kell ehhez a szubjektív szándék is. Igazgatási rendszerünkben – tulajdonképpen korábban is a két háború közötti közigazgatásnak – az volt az ország szervező szerepe, hogy döntéseivel puvoár járult a végrehajtás érdekében. Ez szétesett, szétszűllött az elmúlt évtizedekben. Tehát itt van mit változtatni. Azt kell mondanom, lassan el is jutottunk a változtatás küszöbéhez.

Nos, ebben a helyzetben én úgy hiszem: a sokféle indulat, háborgás mellett elérkeztünk oda, hogy józan tanácsokat figyelembe véve úgynevezett finomítással az árnyalt jogalkotói munkával megteremtjük azokat a feltételeket, mely alkalmas az erdészirtásadalom aggályainak csökkentésére. Itt még úgy tudom, egy küzdelem nem is

fejeződött be. A vadász meg az erdész közötti küzdelem. Minek van itt előnye? Itt vadászok is ülnek. Tudom, hogy milyen izmos társaság érdekérvényesítési képesség szempontjából a vadászirtásadalom, de én nehezen tudom elképzelni a vadászat, erdészet szétcincálását és tartós szétválasztását. Azt hallani, hogy a vadgazdálkodásban elkövető beállási csalásokkal egy túltartás van, ami az erdők ökológiai értékét és minden mást rongál. Hallottam én erről. Nem tudom, hogy így van-e? Ha így van, akkor baj. Hogy mennyi az őz? Állítólag háromszor annyi, mint ami a beállításokban van. Azt tudom, hogy sok probléma származott abból, hogy a vadászni egyes helyeken elszaporodott, a mezőgazdaságnak is nagy kárt okozva. Mindenképpen meg kell teremteni a helyes arányokat, de hogy mi ez az arány, azt az erdőhöz értnék kell megmondani. Mert az erdőből indulunk ki. A vadtartó, a bérvadász természetes módon képviseli saját érdekeit. Ahol a vad az érdekeltség, ott végyük tudomásul, hogy ott az. Ahol az erdő mint meghatározó ökológiai érték szerepel az első helyen, ott nyilván az erdőlakó szerepének felmérése és reális meghatározása a döntő. Fontosnak tartom, hogy az erdő valóban erdőként, prioritásként szerepeljen a különböző döntésekben.

Kedves Barátaim! Egy rendkívül fontos kérdéssel van szó. Számomra a magyar erdők világa különösen kiemelt elsőbbséget élvez az ügyek sorrendjében. Rövid időn belül legalább duplájára kell emelni azt a támogatást, ami erdőtelepítésekre rendelkezésre áll 1994-ben.

Befejezésül annyit: nagyon szép pálya a tiétek. Végtelenül sajnálom, hogy pont a mi családunknál szakadt meg az erdész dinasztia, de az ötvenes évek elején, a soproni főiskolán az volt az álláspont – és nyilván nem a főiskolán találták ki –, hogy ezeket az erdészgenerációkat nem szükséges tovább ápolni. Örömmel hallok, hogy többen a nehéz idők elteltével – akikben volt kitartás – mégis az erdészpályát választották. Azt az erdészpályát, melynek a magyar történelemben olyan szerepe is volt, hogy Sopron magyar maradt. Ha másképp nem – szakmai jelentőségén túl ezt a pályát, ezt a foglalkozást – az egykori soproni diadalért, ezért a nekünk maradt Magyarországról illeti az a kalapemelés és az a tisztelet, amelynek őszinte szándékával eljöttem ide.

Köszönöm a figyelmet.

HELMUTH STINGL

Európában át kell térni a konstruktív faépítésre

Föl kel fognunk, hogy másként halad az idő a politikában, az ökonomiában és az ökológiában. Ez utóbbi területeken oly honyoláltak az összefüggések, a kölcsönhatások olyan rejtettek, hogy a hagyományos gondolkodással, az arisztotelészi logikával nemigen tudjuk megközelíteni azokat.

A nemzetközi konferenciák alkalmasak arra, hogy Európa globális természeti problémái és a faépítészet között kapcsolatot keressünk és gondolatainkat ebbe az irányba tereljük. Természetesen az „európai gondok” kapcsán semmi esetre sem tulajdonítunk önmagunknak a politikai zsenik és a „nagy emberek” éleslátásához hasonló adottságokat. Viszont úgy véljük, hogy minél inkább aggóddó európaiként gondolkodunk, annál inkább illetékesek leszünk e kérdésben személyes jövőnk, gyermekeink és unokáink érdekében megszólalni.

A konstruktív szemlélet egy fajtája lehet az is, ha a problémák és a feladatok megoldását az országok, a nemzetek közösen végzik el. Egy ilyenfajta együttműködés jelentős feladata lehet Európának a jövőben az építés. Az alkotó építészeire gondolok, a legáltalánosabb értelemben vett építőművésztire, annak minden bonyolultságával együtt.

Az EKG egyik építési szakembere, K.H. Tauchmann találó kifejezése az „európai típusú építés”. Ettől az építési felfogástól távol áll a gigantomania vagy bármely meghökkenett, vaknővér megoldás, a tömegépítés is. Az utóbbi évtizedek építkezése már az emberek ényvleges igényeikhez igazodik. Ez új igények megjelenését is jelenti. Úgy tűnik, hogy a jövő építészetében már nem az ezer évre garantált tartósság vagy egy korszerű építészeti formában való megjelenítése lesz a vezérlő elv, hanem talán a jövő iránti felelősség, a gondoskodás.

Valószínűleg mindannyian tudják, hogy az építészeti környezet és közérzetünk között milyen szoros az összefüggés. A szerencsésen tervezett, jól sikerült épületek serkentőleg hatnak az emberre. Ezzel szemben a rosszul sikerült forma, a lepusztult vagy igénytelen környezet, a térhatás hiánya kedvezőtlen benyomást kelt.

Az építésben közreműködő szakemberek, mérnökök, építészek és kézmű-

vészek a fenti részletek sikeres kialakításához bőséges kellékárval rendelkeznek. Ezek alkalmazásával szinte észrevétlenül tudják biztosítani azt, hogy egy épület a feladatának legjobban megfeleljen. És akkor ismét Európa. Tauchmann szerint: „Biztonságunk Európának és a faépítészetnek a következő évtizedekben kiemelt szerepet”. Elemezve a mögöttünk álló évtizedeket, valóban kijelenthetjük, hogy nagy lehetőségeink vannak az építkezés terén. S nem csak gazdasági tekintetben, bár ezen vonatkozások az élet szigorú részletei, amit nem szabad elfelejtenünk.

Megkísérletem pontokba foglalni az „európai típusú építés” fő szempontjait:

1. Flengedhetetlen az építmény és a környezet ökológiai összhangjának biztosítása

Ez egyrészt „kifelé”, az építési anyagok környezetbe való illesztését, másrészt viszont „befeelé”, az ember számára is alkalmas, megfelelő anyagok kiválasztását jelenti. Tudják-e Önök, hogy egy élő fa 1 m² levegfelülete - ami tüllevélre is átszámítható - a légkörből 1350 l CO₂-t köt meg és helyette oxigént bocsát ki? Kiszámítható, hogy 1 m³ faanyagban 1 milliliter normál levegő CO₂-tartalma található meg kötött formában. S vajon tudják-e Önök azt, hogy a cementipar a világ legnagyobb CO₂ termelője? Tudják-c, hogy ha 1 tonna acél felhasználása helyett szerkezetileg azonos értékű fa-konstrukciót alkalmaz valaki, akkor ezzel a légtörő 7 t CO₂-től óvja meg? Ezek elég komoly érvek a faanyag mellett.

Alumíniumot véve alapul, a viszony sokkal riasztóbb, mert 1 tonna Al előállításához 30 t CO₂-szennyeződést jelent.

2. Elővigyázatosan kell használni a természetes nyersanyagforrásokat
Alapanyagként tulajdonképpen minden vágásértett fa a rendelkezésünkre áll és helyette új fa ültethető, de

ez a „forrás” csak akkor működik folyamatosan, ha a kihasználása optimális. Ez a lényeg.

3. Szükséges a fajlagos energiafelhasználási mutató bevezetése és az erre alapuló összehasonlítások elvégzése

Ez szakmai indítással, de politikusoknak szánt feladat. Minden, a termékbe fektetett energiát - gyártás, szállítás, beépítés stb. - mérhetővé és megismerhetővé kell tenni.

1 m³ hecfitésre előkészített fa energiataralma pl. 8-30 kWh, míg az ezt pótló beton építőelem energiataralma 150-600 kWh, az alumíniumé viszont 800 kWh.

4. Az összes költség elve

Az épületek költségvetésében a hagyományos költség mellett meg kell jelenjen módosító tényezőként a várható élettartam, a fenntartási költség, egy esetleges bontás, újrafelhasználás vagy a megsemmisítés költségei is.

5. A synergia-effektus

Faépületeknél más építőanyagokhoz képest alacsonyabb lesz az energiafelhasználás (fűtés), és ezáltal is csökken a CO₂-kibocsátás.

6. Életminőség, közérzetjavulás

A faépítés más alapanyagú építkezéssel azonos ráfordítás esetén további, nehezen mérhető nyereséget kínál. Az épület környezetbe illesztésével, az alaprajzi elrendezés javításával, a funkciók pontos meghatározásával, a tér- és színhatás igényes megtervezésével nemcsak az épület minőségét, használati értékét javítjuk, hanem a benne lakók közérzetét is. Ez a humánnyereség.

Európában 132 millió ha erdő van, 18,6 milliárd m³ élőfakészlettel. A növekmény minden egyes európai ember számára 1 m³ éventként. Ezt felmérve kell új dimenziók felé fordulni a kraftívabb és környezetbarát fafelhasználás végett.

Fordította:
Krisch János

Takarékossági intézkedésekre kényszerít az általános gazdasági helyzet Németországban is. Így például a bajor tartományban elhatározott 3000 főnyi állásmegszüntetése a többiek költségét még mérsékelteket is számít. Érinti ez természetesen az állami erdőgazdaságokat is. Kormányzati elhatározással az erdészkerületek kiterjedését átlagosan 1300 ha-ra kívánják növelni, egyenként 6000-7000 m²-es évi kitermelési feladattal és az eddigi hét helyett nyolcat egy erdőhivatal hatáskörébe tenni.

(AFZ. 1994. 8. Ref.: Jérôme R.)

Az erdőbirtokossági társulatok „feltámasztása” halaszthatatlan környezetvédelmi, gazdasági és politikai feladat

Átalakuló világunkban egyesületünk egyik legfontosabb feladata az erdészeti érdekek érvényesítése a törvényhozásban. Szomorú sorsunk, hogy a közelmúltban többnyire nem az alkotás öröme, hanem a rombolás megakadályozása vagy legalább fékezése volt az oszáltyrésünk. Nem ritkán kényszerültünk arra, hogy reménytelen helyzetben is kitarítón kapkodjunk a veszett fejse nyele után. Ez történt az elképesztően dilettáns vagy bűnös módon végrehajtott erdőprivatizálás következtében kialakult vészhelyzetben is. Nem volt egyszerű feladat a leköszönő Parlament túlszűfolt utolsó órában beprésélni az erdőbirtokossági törvényt és a legilletékesebb kormányzati tényezők mániákus ellenállásával szemben áterőszakolni egy-két módosító javaslatot. A módosított törvényjavaslatot, a ritka százszázalékos támogatással emelte előre a Parlament, megjelent a Magyar Közöny 49. számának 1744–1753. oldalán. Az alábbi írás az illetékes képviselőknek átadott egyetlen darabja.

A hön áhitott rendszerváltással járó mélyreható változásoknak csaknem minden téren megvan az ára. Nem ússza meg a számlát a magyar erdészet sem. A kérdés csak az lehet, hogy *kinek, mikor és mekkora árai kell érte fizetnie?* Az erdő esetében könnyű e kérdésre a válasz. Ha az ország területének szűk 18%-át borító erdeink minősége, stabilitása vagy netán a terület megcsappan, az ösztársadalmi érdekek sérül súlyosan, s emberöltők múltán a remélhetőleg már gazdag utódaink ajtaján fog kopogtatni a környötelen végrehajtott, de olyan számlával álm, amit egyszerűen nem lehet pénzzel kiegyenlíteni.

Az ebből fakadó, könnyen megérthető és átérzhető felelősség akár megnyugtató is lehetne, csakhogy a szegénység-születte szükség és az elődeink által felhalmozott kincs felélésének csábítása együttesen alighanem többet nyom a lathra, mint a felelősségérzet. Így volt ez mindig, mindenütt a nagy társadalmi megrázkódtatások idején. Ha nem is verték általában nagydobra, az erdőnek mindig volt afféle vésztar-

taléki funkciója – még stabil társadalmi- és tulajdonviszonyok között is.

Ma annyival veszélyesebb a helyzet, hogy a társadalmi-gazdasági megrázkódtatás a tulajdonviszonyok gyökeres átrendeződésével jár együtt. A több, mint negyven éven át szinte kizárólag osztatlan, nagyüzemi kezelésű állami és szövetkezeti erdők csaknem félre hamarosan magántulajdonba kerül. Máris 260 000 új erdőtulajdonos rendelkezik állagosan 1,7 hektár erdőbirtokkal úgy, hogy e terület sok esetben nem is egy tagban tekszik.

A privatizálás önmagában természetesen nem lenne baj, sőt, bizonyos mértékű, átgondolt, tisztességes végrehajtása vitathatatlanul korunk parancsa. Csakhogy a tulajdonváltás mértéke és gyakorlata aligha nevezhető átgondoltnak, vagy ha átgondolt, tudatos, akkor tisztességesnek semmiképpen nem mondható.

Igen súlyos következményekkel fenyegető, nehezen helyrehozható vétek, hogy az erdő faállományának értékét számításon kívül hagyta a szakmai és erkölcsi érvekre érzéketlen hatalom;

hogy jelentős területek kerültek „idegen” spekulánsok kezébe, miközben igen sok, csak az erdőre támaszkodható helybeli lakos hoppon maradt; hogy az évtizedeken, sőt, olykor évszázadokon át kialakult, osztatlanul kezelt erdőttestek igen sok esetben biológiai, műszaki, gazdasági és jogi szempontból is kezelhetetlen, működésképtelen darabokra szabdálódtak.

Mindez akkor következett be,
– amikor a magánerdőtulajdonlás – még annak nagy hagyományú társulások formája is – több mint egy emberöltőn át teljesen szünetelt;
– amikor a vidéki lakosság jelentős hányada a létminimum határán, teljes bizonytalanságban él;

– amikor a közérdekből korlátozásra ítélt magánerdőgazdálkodás jogi, intézményi, szervezeti, hatósági keretei, a szabályozásának, ellenőrzésének és elvárt működésének elemi feltételei is csaknem teljesen hiányoztak.

Ráadásul mindez olyan közegben,
– ahol a rövid távú politikai érdek nem jó szemmel nézi, hogy a távolabbi, „kődös” közérdek oltárán akár egyetlen választópolgár egyéni érdeke is feláldozásra kerüljön;

– és ahol a büntildözők szervek az erdőt sértő bűncselekmények iránt sorra érzéketlenek vagy tehetetlenek.

E tüfhetetlen helyzetből demokratikus jogállamban egyetlen kiút kínálkozik: *Az ésszerű, szakhatóságilag meghatározott esetek kivételével a magánerdőkben osztatlan, közös (társult) gazdálkodást kell folytatni.*

A közös gazdálkodás távolról sem újkeletű, és nem azonosítható a rossz emlékű, szovjet típusú szövetkezetekkel. Gyökerei évszázadokra nyúlnak vissza, ösztönösen felismert érdekből erdek és kiforrott, időtálló jogrendszerbe kapaszkodtak.

A feudalizmusban az erdőbirtokos nemek zárt, sőt nem darabolható ingatlanközössége (nemcsi közbirtokosságok) és a póránép „faizási joga” (az erdők korlátolt, saját szükséglet kielégítését szolgáló szabad használata) tesztette meg az erdők köztulajdon jellegét. A jobhagyfelszabadítás után az 1848. évi IX. tc., majd az 1871. évi LI. tc. kötelezte a földesurakat, hogy birtokaikból különítsenek el és adjanak

Az erdőgazdálkodás egymagában – gazdaságtalan

Ausztria Vorarlberg tartományában első ízben végeztek hat éven át folytatott adatgyűjtésből üzemágankénti eredményelemzést. Ez összehasonlító vizsgálat azt mutatta, hogy a fatermelés egymagában veszteséges, pozitív eredményt az üzem csak külső és belső támogatással érhet el.

Külső támogatást nyújt a szükséges mértékben az állam és más szervek az erdő egyéb szolgáltatásainak és az üzem életképességének megtartásáért. Üzemen belüli segítséget a párhuzamosan üzemeltetett ágakban elért eredmény jelent. Pozitív üzemi eredményt a vizsgálatban csak az összevonás adott. A középzemekben folytatott elemzés végül rámutatott ezen birtokkategória hátrányos helyzetére is – összehasonlítva a nagyüzemek gazdálkodási viszonyaival és azok elért eredményével.

(ÖFZ 1994. 4. Ref.: Jérôme R.)

át a volt jobbágyoknak, zselléreknek a tulajdonába elegendő erdőterületet. Az 1871. LIII. tc. a volt úrbéreszek tulajdonánál kihasított erdők osztatlan közös kezelését és gazdálkodásuk hatósági ellenőrzését rendelte el. Az 1879. évi XXXI. tc. – az első magyar erdőtervény – mind a nemesi közbirtokosságok, mind az új erdőtulajdonosok (volt úrbéreszek) érdekeinek kötelező közös kezelésének megerősítése mellett az üzemterv szerinti gazdálkodást és szakemberek (erdőtisztviselők, erdőőrök) alkalmazását is előírta.

Az erdészeti közigazgatás csúcsát jelentő 1935. évi IV. tc. – a második erdőtervényünk – 146–211. §-ában rendkívül körültekintően szabályozza a közös erdőbirtokokon folytatandó erdőgazdálkodást. Az osztatlan, közös használatú erdőbirtokokat erdőbirtokossági társulatként egységesítette és a telepeseknek juttatott, „valamint külön hatósági rendelkezéssel közös erdőhasználatra kötelezett közös erdőben” új erdőbirtokossági társulatok alakítását rendelte el. A törvény szerint az erdőbirtokossági társulat legfőbb szerve az évenként legalább egyszer ülésesező közgyűlés volt, ahol a tagok – használati illetékességükkel arányban álló szavazati jogokkal élve – szótöbbséggel határoztak minden lényeges kérdésben. A közgyűlés határozata csak az elsőfokú erdőrendészeti hatóság jóváhagyása után emelkedett jogerőre.

Ezt a mély gyökerű, a szerves fejlődés során kialakult, az erdő természetének és a köz érdekeinek megfelelő gazdálkodási formát, ennek sorsát is megpecsételte az 1945-ben elkezdődött nagy „kísérlet”. Első lépésként a kitelepített és elmenekült erdőbirtokossági tagok érdekei, valamint a 10 hektár feletti tagi tulajdonú erdők kerültek állami részarányként köztulajdonba (5600/1945. FM. sz.r.). Ezután – az egyenlőségi jegyében – a használati illetékességgel arányos szavazati jogot

szüntette meg a kormány (113/1949. sz. rendeletével). 1952-ben az erdőbirtokossági erdőklet miniszteri rendelet csatolta a szomszédos állami erdősétekhez – gyakorlatilag megszüntetve a társulatok önállóságát.

1956-nak köszönhetően a 39/1957. sz. korm. rendelet hatására egy rövid időre még feltápaszkodhattak az erdőbirtokosságok a padlóról, de a következő menetben, a mezőgazdaság „sikeres szocialista átszervezése” során már nem kerülhettek el a totális K.O.-t. Az 1961. évi VII. tv. elhantolta a tetszhalottat.

A már-már nem is remélt „feltámasztás” lehetőségét a totalitárius rendszer bukása teremtette meg, az erdőterületek nagyarányú privatizálása pedig a szükségyszerűségét idézte elő. A Magyar Köztársaság Kormánya által a törvényhozás elé terjesztett *törvényjavaslat az erdőbirtokossági társulatokról* a 24. óra utolsó percében bedobott mentőv.

A szervezeti erdőkből kiadott részaránytulajdonok és a kárpótlási jegyekért vásárolt erdők a birtokméret, térbeli elhelyezkedés és sok egyéb ok között a magánerdőkben folyó gazdálkodás jogi szabályozatlansága miatt a régi tulajdonos már nem, az új pedig még nem gazdálkodhat az erdejében. A törvényjavaslat minden eddigi törvényjavaslatnál kiérleltebb, alapos, elismerésre méltó munka. A benne megformált erdőgazdálkodó szervezet legjobb hagyományainkra épül, járható kiutat mutat a szinte már reménytelenül összekuszált helyzetből, figyelembe veszi az erdőgazdálkodás sajátosságait. Szakmailag megalapozott, szerkezete és nyelvezete egyértelmű, világos, szabatos. Jövähagyásával a hazai viszonyoknak legjobban megfelelő magánerdőgazdálkodás kapna végre zöld utat. Az összességében kiváló tervezett egy-két részletében módosításra szorul.

1. Az erdőbirtokossági társulat megalakítását – nyilvánvalóan erősen vitatható politikai megfontolásból – csaknem teljesen az erdőbirtokosra bízta a tervezet. Pedig az erdő közérdeket szolgáló jellege, valamint az a tény, hogy az erdő faállománya *érték nélkül* került magántulajdonba, jogi, illetve erkölcsi alapot ad kényszerű társulás előírására is.

Enélkül természetesen azok az erdőtulajdonosok, akiknek a véletlen, vagy az ügyeskedés rövid távon nagy bevételt, magas hozamot ígérő erdőt juttatott, nem fognak senkivel társulni, hanem egyedül fogják kivinni az erdőből a hibás privatizációs gyakorlat következtében ölükbe hullott vágásérett faállomány bevételeit. Azok a tulajdonosok pedig, akik érdekből bevették csak évtizedek múltán várhatnak, vagy már ma is súlyos felújítási, fenntartási költségekkel terhelt erdővel rendelkeznek, nem tudnak működőképes társulatot létrehozni.

2. Az erdőgazdálkodás általános jóvelmezősségi viszonyai és a magánerdők általános minősége megköveteli, hogy még a „jó” erdők kényszerű társulása esetén is rendelkezzen a törvény az erdőbirtokossági erdők támogatási rendszeréről.

3. Rögzíteni kell a törvényben azt is, hogy az erdőbirtokossági társulatok csak az erdőgazdálkodással szoros összefüggő területeken tevékenykedhetnek. (Erdőtelepítés, erdőfelújítás, erdőnevelés, erdővédelem, erdei fő- és mellékhaszonvételek.)

Egyéb tevékenységek üzése esetén ugyanis „megcsapolható” lenne az alaptevékenység elkerülhetetlen támogatását szolgáló forrás, és elviselhetetlen nyomást gyakorolna a kirablásra mindig csábító erdőkre az egyéb tevékenység nem kielégítő, vagy esetleg elmaradó haszna.

Varga Béla

A lucfenyő zöldnyesése

Az erdőtulajdon változása miatt talán a lucfenyő zöldnyesése is számításba jöhet a magánerdő-tulajdonos számára, ezért érdemes megvizsgálni azokat az ajánlásokat, amelyeket az osztrák Hillgarter ajánl az erdészek figyelmébe. Eszerint érdemes és gazdasági eredményt szülhet a műveltet, a fában nem okoz kárt, értékét viszont jelentősen növeli. Csak jó termőhelyi minőségben élő lucfenyőkön ajánlatos végrehajtani, mégpedig ha-onkénti 200-300 db V-fán. A zöldnyesést akkor kell kezdeni, amikor a fa vastagsága eléri a 15 cm-t. Fontos, hogy szépen lesimított vágáslap keletkezzen a nyesést követően. Ajánlatos minden zöldnyesésről szakmai feljegyzéseket készíteni az eredmények későbbi értékelése céljából.

(Oesterreichische Forstzeitung, 1994. 2. sz. Ref.: Bidló András)

NÉMETH JÓZSEF

A FA a jövő nyersanyaga

A fával, mint ipari nyersanyaggal kapcsolatosan, egészen a közelmúltig meglehetősen ellentétes előjelű vélemények alakultak ki, amely vélemények kialakítása erősen függött attól, hogy a véleménynyilvánítók milyen szakterületen tevékenykedtek, milyen összefüggésben kerültek kapcsolatba a fával, mint anyaggal. Az erdészek-faiparosok közössége hangsúlyozza, hogy a fa megújítható erőforrás, amelynek „előállítását” nem károsítja a környezetet, a nyersanyagot produkáló erdő pedig gazdasági hasznán túlmenően fontos szociális funkciókat is ellát, amelyek létfontosságúak az emberek számára. Ezen túlmenően a fa megmunkálástechnikai tulajdonságai kedvezőek, a belőle létrehozható termékek köre szinte korlátlan. Ezzel szemben a fát felhasználók, főleg a szerkezeti célú felhasználók véleménye – nem vitatva az előzőeket – az, hogy pozitív tulajdonságait, „használati értékét” jelentősen lerontja az a tény, hogy inhomogén jellege miatt a felhasználást befolyásoló tulajdonságai változóak, szilárdsági, rugalmassági jellemzői szórtaak, egyszóval a *tervezhetőséget*, amely az alkotó mérnök munká alapfeltétele, korlátozottan tehető.

Amíg pl. az acél, beton, műanyag anyagfeleségét alapvető fizikai-mechanikai tulajdonságai ismertek és mérhetőek, az ezek alapján belőlük készült szerkezetek jól és bejáratott módon tervezhetők, a fa vonatkozásában ez csak nagy szórással valósítható meg. A különböző ipari nyersanyagok minősítése a „hagyományos” minősítési módszerekkel

– használati értékük alapján (hogy an teljessé a tőlük elvart funkciókat),

– értékük alapján ($E = \text{funkció}/\text{ráfordítás}$)

korrekt módon elvégezhető, meggyőződésem, hogy nem a fa kerül hátrányba, de ettől még nem lesz a jövő nyersanyaga.

A legutóbbi időkben a fa, illetőleg a belőle készült termékek javára olyan, feltétlenül számításba veendő minősítési tényező jelentkezett, melynek révén új megvilágításba került. Ugyanis általánosságban a fa *ökológiai színvonal*a kedvezőbb, mint bármely más

nyersanyagé, az azokból készült terméké. Ez a tény indokolja azt, hogy a fát a *jövő nyersanyagának* jelöljük meg. Az ökológiai színvonal – leegyszerűsítve – azt jelenti, hogy a fának mint nyersanyagnak az előállítása, illetőleg a fából mint nyersanyagból készült termékeknek az előállítása hogyan, milyen mértékben terheli a környezetet. A környezetterhelést, amely döntően levegőkárosítást, vízkárosítást, talajkárosítást jelent, leegyszerűsítve a nyersanyagok megtermelésekor, kitermelésekor történő energiafelhasználással hozzák összefüggésbe, a kapcsolat közel lineáris jellegű. A termékek előállításánál értelemszerűen az előállításához szükséges energiafelhasználás a megfelelő jellemző.

Mivel a fa megújítható erőforrás, így a kitermelési energiáigényen túlmenően a megtermeléssel – erdősítés, nevelés – kapcsolatban is energiáigény merül fel. A megtermelési-kitermelési energiafelhasználás összemérhető más nyersanyagok, pl. fosztilis nyersanyagok energiafelhasználásával, így közelítőleg számítható a környezetterhelési mutató.

Van azonban egy olyan tény, amely a fa esetében egyedülálló és a környezetre gyakorolt hatását tekintve feltétlenül előnyt jelent más természeti erőforrásokkal szemben. Ez a fát adó erdők biológiai jellegzetességéből adódik: az erdők életműködésük során CO_2 -t kötnék le a levegőből, ezáltal hozzájárulunk az *üvegházhatás* csökkentéséhez. Az üvegházhatás kialakulásáért, mint ismert, a CO_2 , metán, ózon, klór, fluor, bróm légkörben történő növekedése a felelős, ebből meghatározó a CO_2 szerepe.

Orientáló jellegű számítások szerint $1 m^3$ fa kb. annyi CO_2 -t köt meg, mint amennyit 1 millió literes normál levegő tartalmaz. Más megközelítésben $1 m^3$ biomassa $0,25 t C$ -t – ez megfelelő $0,95 t CO_2$ -nek – köt le.

Nyilvánvaló, hogy az erdőtelepítések révén hasznosítható és környezetbarát nyersanyaghoz, fához juthatnak a nemzetgazdaságok, a fa felhasználása további – az emberi környezettel kapcsolatos – előnyökkel jár.

Hogyan jelentkezik ez a kérdés a fanyersanyag felhasználása, a fafeldolgozás, fagegmunkálás esetében?

Amennyiben elfogadjuk azt a megállapítást, hogy a környezet terhelése arányos valamely termék előállításához szükséges energiáigénnyel, úgy dr. Tóth Sándor kimunkálása alapján a következő arányszámokat kapjuk:

Az arányosítás alapja egy tonna fűrészáru gyártásának átlagos energiáigénye, amely 2090 MJ. Ha ezt egységnek vesszük, akkor a különböző termékek energiáigénye a következők:	
fürtészáru	1
faforgácsolap	2 – 3,5
égetett tégl	3 – 4
cement	4 – 5
farostlemez	4 – 5
műanyagok	5 – 6
papíripari termékek	10 – 13
acél	11 – 23
réz	32 – 40
alumínium	126

Nem kell különösképpen bizonyítani, hogy egy azonos funkciót ellátó fából készült ablak előállításának környezetterhelése nagyságrenddel alacsonyabb lesz, mint az alumíniumablaké! A példákat az építőipar területén lehetne folytatni.

Az, hogy a fa a jövő nyersanyaga, az elmondottak alapján nem jól hangzó szlogen, hanem kemény lehetőség. Ha sikerül erdőterületünk bővíteni és bővülő fanyersanyagforrásunk új és új hasznosulási módját megtalálni, úgy ez a lehetőség rövid idő alatt valóssá válhat.

Az elmondottak alapján deklarálnhatjuk, hogy a **fa a jövő nyersanyaga, amelynek mind a megtermelése, mind a felhasználói ciklusban jelentős előnyei vannak más nyersanyagokkal szemben.**

A lehetőségek valóra váltása új, minőségileg más együttműködést igényel a fát termelők (erdészek) és a fát felhasználók (faiparosok) között.

Az erdész szakemberek között Európa-szerte élénk vita folyik az erdőgazdálkodás, az erdő funkcióinak finanszírozása tekintetében.

Az egyik álláspont szerint az erdők közjóléti funkcióit a költségvetésből kell finanszírozni, az erdei ökoszisztéma fenntartása, bővítése így kisebb részben a kitermelt fa értékesítési árbevételéből és nagyobb részben költségvetési támogatásból állana. A másik álláspont szerint az erdőgazdálkodás

sorsát a költségszökkentési lehetőség és főleg a fakereskedelemben elért árbevétel határozza meg, a közjóléti funkciók automatikusan teljesülnek (Kielwasser - Theorie). A két álláspont közötti elképzelhető olyan kompromisszum, hogy a CO₂-hatás miatti erdőtelepítések költségvetési forrásból, a közjóléti funkciók pedig megosztottan költségvetési forrásból és a fakereskedelemből árbevételéből kerüljenek finanszírozásra. (Érdekes és megfontolandó elképzelés, hogy az üvegházhatás csökkentéséért végzendő többleterdőtelepítéseket a CO₂-kibocsátókra kivetett különadókból fedezzék.)

A fát felhasználók részéről feltehetően tudomásul kell venni azt a tényt, hogy a faárak a közeljövőben jelentősen emelkednek, amit új, környezetbarát termékek kifejlesztésével, új felhasználói területek kutatásával, ezen keresztül emelkedő termékárbevételekkel kell kompenzálni. Ma még felméretlenek azok az esélyek, amelyek egy ökológiailag orientált társadalom nyújt a faiparnak, de az esélyek realizálása mindenképp a faiparon belül valósul meg.

Amennyiben elfogadjuk azt az alapvetelt, hogy az erdőgazdálkodásnak továbbra is egyik elsőrendű feladata lesz a faanyag megtermelése, úgy a fatermelőknek (erdőgazdálkodás) és a fafelhasználóknak (faipar) az eddigieknél jóval szorosabb együttműködésben kell élniük, főleg a fakereskedelmet és a fejlesztési kérdéseket befolyásoló kérdéseket illetően. Ez nemcsak a piaci kapcsolatokat jelentő problémák megoldása szempontjából fontos, hanem a közép- és hosszabb távú szakmai stratégiák kialakítását, egyeztetését kell hogy jelentse. Feltehetően ez a jobban artikulált és eredményesen működő szakmai szövetségek révén megoldható.

Végezetül röviden szólni kell azon kutatási feladatokról, amelyek megalapozhatják a fának, mint a jövő nyersanyagának érvényesülését. Véleményem szerint a hazai faipari kutatásnak a jövőben öt fontos kutatási területre kell összpontosítani pénzforszárait és kapacitását.

1. Anyagkutatás

Ahhoz, hogy a fa inhomogenitásából, instabilitásából adódó – a szerkezeti célú felhasználást nagymértékben befolyásoló – kedvezőtlen tulajdonságokat csökkenteni lehessen, a jelenleginél jóval többet kell tudnunk a hazai fafajok anyagtulajdonságairól. A jövőben új felhasználási területek meghatározásához fontos a fa-fizikai, fa-kémiai kutatások erősítése.

2. A fa nemesítésével, modifikálásával kapcsolatos kutatások

Az anyagkutatásokra alapozóan el kell végezni azokat az alkalmazott jellegű kutatásokat, amelyek az új felhasználási területek, gyártmányok által meghatározott funkciók teljesítéséhez szükségesek. Ezek jellemzően a faanyag nemesítésével, modifikálásával függnek össze.

3. A fa, a fatermékek használati élettartamának növelésére irányuló kutatások

A fa mint anyag, korrózióra hajlamos, biotikus és abiotikus károsodásnak kitett. A használati élettartam növelése egyrészt gazdasági kérdés, másrészt – visszatérve a CO₂ problémakájához – elsőrendű cél, hogy a fában megkötött C minél később kerüljön vissza a természetbe. Fentiekből adódóan igen fontos a komplex faanyagvédelmi kutatások folyamatos végzése. (Komplexitás alatt a szerkezeti, fizikai és kémiai faanyagvédelem értendő.)

4. A fa, a fatermékek újrahasszításával, megsemmisítésével kapcsolatos kutatások

A funkciójukat már el nem látó, vagy egyéb okok miatt feleslegessé vá-

ló fatermékek kezelése világszerte problémát jelent két tekintetben. Egyrészt újrahasszítás – mint potenciális alapanyagok újbóli bevonása – csökkentheti a primer alapanyag-igényt, másrészt megsemmisítése környezetvédelmi problémákat okozhat. Hazai viszonylatban is rendkívüli fontosságúnak ítéltető meg a téma kutatása.

5. Ökológiai színvonalvizsgálatok ökomérlegek alapján

Ahhoz, hogy a fát, illetve fatermékeket ökológiailag korrekt módon minősíteni lehessen – czáltal a piaci versenyképességet bővíteni tudjuk –, el kell végezni a fafeloldozási folyamatok, illetve a fontosabb faipari gyártmányok ökológiai színvonalának minősítését. Ez kiindulási alapot jelent a fafeldolgozási folyamatok és a fatermékek ökológiai színvonalának emelése is.

A változó kutatási feladatok természetesen nem teljes körűek, de ezek elvégzése ahhoz, hogy a fa a jövő nyersanyagává váljék, elkerülhetetlen.

A kutatások elvégzésére – egyéb kutatóhelyek bevonásával is számolva – az Erdészeti és Faipari Egyetem és a Faipari Kutató Intézet véleményem szerint képes.

„LAZÁN”

„LAZÁN”, mi több, „LAZÁBBAN” fogjuk szabályozni a magánerdőben való gazdálkodást, mint ahogyan eddig szabályoztuk a köztulajdonú erdőben – mondotta ezt a Környezetvédelmi Minisztérium politikai államtitkára, országgyűlési képviselő, képesítésére nézve erdőmérnök, utolsó „civil” foglalkozása természetvédelmi főfelügyelő.

Részleteket nem tudhattunk meg a tervezett „lazításból”, ezért talál-
gatásokra vagyunk utalva.

Aki ismeri az erdőgazdálkodás szabályozásának utóbbi évtizedeit, bőven volt alkalma a legkülönbélebb „lazításokat” megtapasztalni. Cserél is fel lehet újítani a gyertyános-tölgyes-csereseket, félhektáros foltok türesen maradhatnak, a gazdaságatlannak kikiáltott erdők nevelése elhagyható. Emlékszünk még a nem létező cellulóznyárasok „nullázására”, a sikertelen vagy a vad által tönkretett felújítások „kényszerbefejettként” való elfogadására. Már egyébként is ott tartunk, hogy az üzemtervtől csak az nem tér el, aki nem akar, csak azt végzi el belőle, amit mindenféle terv nélkül is elvégezne.

Milyen „lazítás”, milyen „lazábbítás” jöhet még ezután? Nem kell újítani az erdőt? Az ápolásokat elegendő a széleken elvégezni? Beljebb már nem mennek az ellenőrök? Az üzemtervi előírásoknak már az ellenkezőjét is lehet csinálni? Ráadásul a faanyag értékének figyelmen kívül hagyásával osztogatjuk továbbra is az erdőt a spekulánsoknak?

De nem történt itt valami végzetes tévedés?!

Hogy tudniillik az államtitkár-képviselő-úrnó véletlenül nem az UTOLSÓ ORSZÁGGYŰLÉSI FELSZÓLALÁSÁNAK, hanem az ELSŐ VÁLASZTÁSI KORTESBESZÉDÉNEK a szövegét vette elő az iratai közül, s olvasta fel az országgyűlés utolsó ülésének egyikén?

Reményfy László

HERBERT KOHLROSS

A szövetkezeti erdő burgenlandi formája

Burgenlandban 238 úrbéri közösség van, amelyek kerekén 26 500 ha-on, ebből 20 500 ha erdőben gazdálkodnak. Az erdőterület felét zálerdőként kezelik, a másik fele közép- és sarjerdő. Átlagosan egy úrbéri közösségnek 86 ha erdeje van, az úrbéri közösségek Mattersburgban és Rohrbachban átlag feletti erdő birtokló közösségek közé tartoznak.

Az úrbértől az úrbéri közösséghez

A XIX. században a hetvenes és nyolcvanas évekig az uradalmi erdőben jobbgytelkük földesurainak jobbgyai birtokolták a rájuk vonatkozó tűzifa- és épületfa-elővételi jogokat. Egy jegyzékben az „úrbériben” ezen osztalékok szabályozva voltak. A parasztság elválasztása a földesuraktól az 1852. évi császári pátenssel alapot teremtett az önálló erdőbirtok számára.

A faelővételi jogok megváltása egy erdőterületnek az uradalmi erdőből való leválasztása révén következett be. Az erdőterület olyan nagy volt, hogy azon évente tartamosan olyan sok fa volt kitermelhető, mint addig az elővételi jogok alapján. Minden jobbgytelk számára legalább 2 hold, maximum azonban 12 hold került kiválasztásra. A kiválasztott erdőterület tehát lényegesen nem a jogosultak között került kiosztásra, hanem összességében közösségi erdőként maradt vissza. 1879-ben törvénnyel gazdasági közzétételre került bevezetésre.

Az úrbéri közösség szerkezete

Az úrbéri közösség tagjai közgyűlést alkotnak. Szerve az igazgatási bizottság

és egy elnök, valamint pénztáros, jegyző és gazdaságvezető.

A tevékenységet az agrárhatóság felügyeli. 1971-ben a burgenlandi tartományi kormányzat előírásokat adott ki, amelyek meghatározták a közgyűlést, az igazgatási bizottság és az elnök tevékenységét. Szabályozták azonkívül a költségvetési és vagyoni eljárást, a szecvek megválasztását, a tagok kilépését, valamint az úrbéri közösség felszámolását.

Erdészeti kérdésekben tanácsadás céljából a járási erdőfelügyelőségek, valamint a burgenlandi tartományi kormányzat hivatala áll rendelkezésre. A kötelezően előírányozott gazdasági tervek a hatóság dolgozza ki, melynek a költségeit a tartomány viseli.

Úrbéri közösség, mattersburg

Az úrbéri közösség 430 ha-t ölel fel, és ezzel átlag feletti erdőjük van. A birtokosok száma 182, akik 436 osztalékkal részesek az úrbéri közösségnél. Már csak kevés közöttük a teljes vagy mellékkeresetű paraszt. Ők lényegében a faelőállítás és a közelítést is végzik.

A fa eladása három elnökségi tag útján történik, akik a faártárgyalásokért, valamint a felmérésért és elszámolásért felelősek.

Az iparifát közösen adják el. A bevételt az osztalékjogosultak kapják. A fátél kibúzásánál az igényjogosult határozhatja meg, vajon átvíviszi-e tűzifáját a közösségi eladáshoz, vagy azt maga használja, és kereskedelmi áron megveszi. A fátél kibúzásánál minden úrbérestől 200 ATS összeget hajtának be, ami a közös-

ség pénztárába folyik be és amit a telepítési és tisztítási munkák költségeinek fedezetére fordítanak. Lényeges bevételeket érnek el a vadászat bércbeadása révén is.

Erdőfeltárás

A helyszínen különösen az erdőfeltárás került megvitatásra. Ez nemcsak a használat számára szükséges, hanem, ahogy az első tanulmányi kirándulási pontnál megállapítható volt, az előfeltelkint is szem elé tárul a célul kitűzött állományápolás számára. Összesen 29 km tehérgyökocsival járható út van, ami 67 fm/ha feltérési sűrűséget ad. A csak 71 ATS/fm-es építési költségek a kedvező geológiai anyagokra és a csak részben szükséges kavics-ágyazat lerakásra vezethetők vissza. A finomfeltérési még kiéptésre kerül.

Problémák a nádtérpannel és a szederrel

A tanulmányi kirándulás területén elsősorban a fiatal kultúrák szenvednek az erős nádúpan- és szederkonkurenciától. Ahol az újratelepítés veszélyeztetett, bevált szernek a „Velpar” bizonyult. Ajánlják vagy a permetezést 1,5–2,0 kg/ha folyékony hatóanyaggal, vagy a 60–80 kg granulátum ráhordását hasonló területen. Sikeres küzdelem után az elegyes fajok nagy mennyisége jelentetik, elsősorban bükk, jegenyefenyő, erdeifenyő, juhar és vörösfenyő, amelyek a lucfenyő-kultúrákat hasznosan kiegészítik.

Megvitatásra kerültek továbbá az állománykezelés és a csülkősvad-gazdálkodás problémái.

Szervezet

Az erdészeti feladatokkal egy erdővédelmi szervezetet bíznak meg, amely az elnök javaslatára kerül kiválasztásra. Tevékenysége felőleli egy revírerdesz munkáját, és az erdőfitészek és az összes ápolási munka felügyeletéből, valamint az erdőművelési tervezési közreműködésből áll a közös feladatlásig.

Minden úrbéresnek az őt megillető fátömeget tételként adják ki. A fátéttel kapcsolatban (tarvágás, végvágás, ritkító üzemmód kitermelése) a szükséges ápolási munkákat besorolási tétel szerint osztják ki.

Az ápolási munkákat kivétel nélkül maguk az osztalékjogosultak hajtják végre.

A fát minden jogosultnak külön mérki fel, adják el és számolják el. Közösségi feladás még nem történt.

Fordította:
Bogar István

A meszezés hatása a talajra

Németországban és másutt is észlelhető erdőpusztulásokat a talaj meszezésével próbálják megállítani és ezzel kedvező változást előidézni a pusztuló élel egészség állapotában. Az idevágó korábbi kísérleteket értékeli R.F. Huettl és H.W. Zoettl német erdészprofesszorok.

Megállapításaik közül az alábbiakat érdemes idéznünk. A meszezés hosszú távon képes javítani a talaj savanyúságának hátrányait, a talaj kationkicsérclők képességét, növeli báziseltelítettségét. Nem észlelték a szerves anyag lebomlásának gyorsulását a meszezés nyomán, sőt az altalaj némi savanyodását találták az ilyen kísérletek helyén. Serkentően hat a szelszín közeli talajrétegekben elhelyezkedő hajszálygyökerek növekedésére, ezzel viszont fokozza az aszály és fagy okozta károsodások lehetőségét.

A kísérletek fontos tapasztalata az, hogy az ilyen védelmi intézkedések megtétele előtt igen alapos talajvizsgálatot kell készíteni.

(Forest Ecology and Management, 1993. 3/4. sz. 325–338. o.
Ref.: Szemerey Tamásné)

ARNÓDI RÓBERT – JUHÁSZ LAJOS – RUZSA JÁNOS – IFJ. SZEMERÉDY MIKLÓS

A Debrecen környéki erdők területi átszervezésének módszere

A Felsőtiszai Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság Hajdú-Bihar megyei területén jelenleg öt erdészet gazdálkodik terület-nagyságukban és működésükben nagy eltérést mutatva. A jelenlegi gazdasági helyzet és az átrendeződő tulajdonviszonyok egyaránt indokoltá tesznek egyfajta területi átszervezést. Ennek szükségességét a vállalat vezetése felismerte és végrehajtását elhatározta. A vállalati biztos döntésének előkészítéséhez három fiatal erdőmérnököt és egy informatikai szakembertől álló csoportot bízott meg. Az elkészült tervezet bírálatát nagy gyakorlatú kollégákból álló csoport végezte. Az előterjesztés és a bírálat az OEE helyi csoportja által szervezett vitafórumon széles körű szakmai plénum elé került. Az ütköztetés során kialakított módosító javaslatokat, esetlegesen felmerülő új elképzeléseket a tervezetet készítő csoport részleteiben kidolgozza és a már elkészült változatokat összehasonlítja. A módosított, kiegészített tervezetet a vállalati biztos bírálja el. dönt annak megvalósításáról.

Alapadat-állomány kialakítása

Adatainkat az erdőfelügyelőségi adatár 1993. január 1-i aktualizált adatainak feldolgozásával nyertük. Az erdősítési adatok alapját az 1993. évi műszaki átvételeken készült jegyzőkönyvek képezték. A nevelővágásokat az érvényes erdőtervi időszakban tudtuk figyelembe venni. Hosszabb távon csak a véghasználati lehetőségeket vizsgáltuk a vágásérettségi korok alapján. A kárpótlási területek alapját a földkijelölő bizottságokkal egyeztetett helyrajziszámos listák képezték. A helyrajzi számok szerint az erdőtervi térképek segítségével beazonosítottuk a megfelelő erdősírtelkeket. Ezen részleteket a további feldolgozáskor nem vettük figyelembe. Alapadat-állományunkba a kezelői joggal kapcsolatos bizonytalanság miatt az állami gazdasági erdőket nem vontuk bele.

Első lépésben kidolgozásra került egy olyan számítógépes program, melynek segítségével lehetőség nyílt akár erdőtervi mélységben is modellezni a munka folyamán felmerült elképzeléseket. Az erdőgazdálkodásban és -felügyeletben már jó ideje használt STEGA rendszerhez kapcsolódva a kialakított egység adatainak feldolgozásával működik nyílt az objektív összehasonlításra.

Áttekintő térképek alapján területkialakítási elképzelések leírása

Az azonos erdőültségű térségen belül azonos nagyságú, feladati és lehetőségű egységek kialakítása az ésszerű. A

területkialakításnál az erdők tömbösítési szemlélete volt az irányadó. Törekedtünk arra, hogy egy erdőtömb kezelést megosztás nélkül egy erdészet végezze. Több elképzelés közül három tartottuk részletes elemzésre érdemesnek. Ebből kettő a jelenlegi állapotoktól lényegesen eltérő új elképzelés, mely a jelenlegi erdészeti határokat jelentősen megváltoztatja, erdészeteket szüntet meg, újakat hoz létre. A harmadik variáció a jelenlegi területkialakításhoz leginkább hasonló, kis változtatással megvalósítható, öt, egymástól nagymértékben különböző erdészetet magában foglaló alternatíva.

Az adatállomány feldolgozása a kialakított elképzeléseknek megfelelően

A területkialakítási elképzeléseknek megfelelően kialakítottuk az erdészeti egységek erdőtervi és erdősítési alapadat-állományát. A következő feldolgozások eredményeit képezték az összehasonlítások alapját:

– **Részletes területkimutatás** község-határonként, tagonként.

– **Aktuális erdőtervi előírás**, amely megmutatja a hátralévő erdőtervi időszak egy évre eső felhasználási lehetőségeit. Ez a statisztika fajafonként és használati módokként területi és fatérfigadatokat tartalmaz. Az adatokból kiderül, hogy az érintett területen az elmúlt időszak gazdálkodása az erdőtervi előírásokhoz képest arányos volt-c.

– **Korosztálytáblákkal** vizsgáltuk az adott terület állományviszonyait. Ezen belül tanulmányoztuk a fajok által elfoglalt terület nagyságát, élőfakészletét, valamint a folyónövedék mértékét.

– **Vágásérettségi táblázat**. 30 évre előre mutató tábla fel fajafonként a vágáséretté váló állományok területét és várható fatérfigatát.

– **III-IV. mérlegstatisztika**. Az erdősítések műszaki állapotát mutatja be. Tartalma: erdősítés alatt álló területek nagysága, sikeresen erdősült területek célállományonként, hátralékok, üres területek, egy hektár befejezett erdősítésre fordított munka, átlagos átfutási idő.

A fenti adatokból egyéb, általunk fontosnak tartott mutatót is kidolgoztunk. Ezek a következők:

– **Egy hektár befejezett erdő létrehozására jutó fakitermelési lehetőség**: ez a mutató a jelenlegi gazdálkodási viszonyok figyelembevételével időben előre prognosztizál, segítségével az erdészet működőképességét középtávon vizsgálhatjuk. Képzése: az összes köteleztség alá vont terület és az egy hektár befejezett erdősítésre fordított munka szorzatának aránya – mely megmutatja, hogy a

jelen viszonyok között mennyi a ténylegesen elvégezhető erdőtervi erdősítés – a fakitermelési (árbevételi) lehetőségekhez képest.

– **Tartamossági mutató**. Fontosnak éreztük egy olyan vizsgálat elvégzését, mely az erdőterv szerinti tartamos gazdálkodást elemzi. Számításának módja: az egy évre eső aktuális fakitermelési lehetőség és az összes képződő folyónövedék hányadosa, százalékos formában kifejezve. Ha ez a mutató kisebb mint 80%, akkor a tartamosság biztosított.

– **Átlagos véghasználati fatérfigogat (m³/ha)**.

Területkialakítások értékelése, esetleges ésszerűsítések megtétele, tervezet átoldozása

A korábban már vázolt három tervezet közötti összehasonlításban az azonos nagyságrendű egységeket tartalmazó císo két változat esetében a döntés alapját a feladatok és lehetőségek erdészetenkénti kiegyenlíthez képezi. A harmadik változatban továbbra is egymástól lényegesen eltérő nagyságú erdészetek maradtak, melyek magukban hordoznak az összehasonlíthatatlanság, a helyenként nagy vertikális szervezeti megosztottság, a lehetőségek és feladatok különbözőségének és az egyszemélyi felelősség hiányának hátrányát. Tehát ez a változat a jelenlegi problémáinkra nem jelent megoldást.

Javaslás megtétele

Az előterjesztő csoport a fentiek alapján egyöntetűen az általa kidolgozott változatok közül a kiegyenlített terület, eladati és lehetőségű, 5-7 ezer hektár nagyságú, hat erdészeti egységből álló tervezet megvalósítását javasolta.

○

Megfelelő informatikai rendszerek alkalmazásával már ma is lehetőség nyílik több erdőgazdaságnál egy hasonló jellegű és mélységű területkialakítási modellezés elvégzésére. Munkánk folyamán kizárólag szakmai szempontokat vettünk figyelembe. Természetesen egy teljes szervezeti átszervezésnél egyéb fontos szempontoknak is szerepet kell játszaniuk. Ilyenek például az infrastrukturális körülmények vagy a személyzeti és munkaerő lehetőségek, korlátok.

Remélhetőleg a jelenlegi nehéz gazdasági helyzetünkben is van mód arra, hogy egy szükségszerű átszervezés során a szigorúan vett szakmai szempontok juttassanak döntő szerepet. Hosszú távra így teremthetők meg a tartamos erdőgazdálkodás érdekeit leginkább szolgáló erdészetek.